

Mot.
1989/90
So641-647

Motion till riksdagen

1989/90:So641

av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)

En statligt utsedd barnombudsman

Svenska barn och ungdomar lever mestadels under goda livsbetingelser. Den generella välfärdspolitiken ger förutsättningar för att barn skall kunna växa upp och utvecklas under internationellt sett mycket goda förhållanden. De flesta barn lever också med en materiellt sett hög standard.

En viktig del av det generella utbudet är mödra- och barnhälsovården. Genom att så gott som alla mödrar och barn ges ett bra stöd, såväl fysiskt som psykiskt, har vi i Sverige lyckats pressa tillbaka barnadödligheten till internationellt sett ytterst låga nivåer.

Genom vår unika föräldraförsäkring ges föräldrarna möjligheter att utan inkomstbortfall ägna barnen mera tid under en känslig del av deras liv.

Barnomsorgen är väl utbyggd och präglas av ett genomtänkt pedagogiskt innehåll. Alla barn får en gedigen grundskoleutbildning som ger goda förutsättningar för den gymnasiala och postgymnasiala utbildningen.

Satsningar på olika jämställdhetsåtgärder gör att pojkar och flickor i ökande grad får likartade möjligheter inom utbildningarna och i förvärvslivet. Barn och ungdomar har i dag oftast ett mera avspänt och öppet förhållande till sina föräldrar än vad tidigare generationer har haft.

Det finns alltså oerhört många positiva sidor som man kan visa på när man tecknar barns och ungdomars levnadsvillkor. Trots den i stort positiva utvecklingen kan vi dock se olika grupper av barn och ungdomar som inte har det bra och som lever under utsatta förhållanden. Risker finns att vissa grupper ställs utanför, i ett samhälle som ställer allt högre krav på utbildning och kompetens.

Undersökningar visar att det stora flertalet barn (ca 80 %) lever tillsammans med båda sina föräldrar. En stor del av de barn som lever med separerade föräldrar har dock ingen eller mycket begränsad kontakt med den ene av föräldrarna.

Många av de barn och ungdomar inom barnomsorgen eller i skolan som har problem i olika former kommer från familjer där föräldrarna också har sociala och andra problem. "Det sociala arvet" lever fortfarande.

Storstadsutredningen pekar på en ökad segregation mellan olika bostadsområden. Inom barnomsorgen och i skolan återspeglas dessa segregations-tendenser. I socialbidragsstatistiken kan samma segregationstendenser utläsas. Socialbidragsbehovet är oförändrat högt trots den goda arbetsmarknadssituationen.

Barn i flykting- och andra invandrarfamiljer har ofta särskilda problem. Inte sällan innebär kulturkollisioner att barnen slits mellan solidaritet till sina föräldrar och det liv som kamratkretsen lever och de krav som det svenska samhället ställer.

Våldet i dess olika former uppmärksammas alltmera. Detta gäller såväl det s.k. gatuvåldet som det våld som förekommer inom familjer eller mellan personer som har nära relationer till varandra. Rapporter om sexuella övergrepp mot barn blir allt vanligare.

Många barn far alltså fortfarande illa i vårt samhälle. Tendenser finns också till att dessa barn hamnar i allt svårare förhållanden. Barnens förhållanden måste hela tiden uppmärksammas och större hänsyn bör tas till barnens situation i samhällsplaneringen. För att detta skall kunna uppnås måste barnens talan föras på ett mera planerat och effektivt sätt än vad som görs i dag.

Enligt socialtjänstlagen skall kommunernas socialnämnder svara för den omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp eller annat bistånd som familjer och enskilda behöver. Särskilt anges att socialnämnden skall verka för att barn och ungdom växer upp under trygga och goda förhållanden. Barn som behöver särskilt stöd skall få sådant och socialnämnderna skall bedriva en uppsökande verksamhet. Socialnämnderna kan i särskilda fall skilja barn från sina föräldrar, vilket undantagsvis också kan ske mot föräldrarnas vilja.

Kommunernas ansvar för barn och ungdomar är alltså tydligt fastlagt i lag. Socialstyrelsen har tillsyn över socialtjänsten i riket och länsstyrelserna har att se till att socialnämnderna i länet fullgör sina uppgifter på ett ändamålsenligt sätt.

Riksdagens ombudsman (JO) har till uppgift att bevaka i princip alla kommunala tjänster. En avsevärd del av JO:s arbete gäller ärenden som rör barn och socialtjänstens behandling av barn och ungdomar.

De insatser som görs för barn och ungdomar inom socialtjänsten och andra samhällsområden sker oftast utifrån vuxnas perspektiv. Inte sällan är familjearbetet inriktat på åtgärder för de vuxna, medan barnen förblir osynliga. Samhället planeras av vuxna, för vuxna, medan barns och ungdomars behov kommer åt sidan. I särskilt hög grad gäller detta för barn och ungdomar som lever i utsatta situationer.

De samhälleliga insatserna sker också ofta med ett myndighetsperspektiv. För många barn och ungdomar är det omöjligt att vända sig till en myndighetsperson för att diskutera sina problem. Det är inte heller så att myndigheter kan sägas vara företrädare för barnen. Barn och ungdomar är svaga påtryckningsgrupper, som har svårt att komma till tals. Frivilliga organisationer som BRIS och Rädda Barnen, gör stora och viktiga insatser och bör ges allt lämpligt stöd. De har dock också begränsade möjligheter att komma till tals. Barnmiljörådet är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om barns miljö och säkerhet. Denna myndighet har bl.a. att verka samordnande mellan olika myndigheter. Barnmiljörådet har dock inte till uppgift att verka i enskilda fall eller med någon särskild inriktning på utsatta barns situation.

Behovet av en särskild funktion med uppgift att allmänt ta tillvara barns

behov och önskemål samt att i olika sammanhang företräda barn kan klart ses. Särskilt gäller detta barn som lever i en utsatt situation. En särskild, av staten utsedd, barnombudsman bör inrättas.

I Norge finns sedan år 1981 ett statligt barnombud. De norska erfarenheterna är positiva och nyligen har ett nytt barnombud utsetts. I Finland finns en barnombudsman inom organisationen Mannerheims skyddsfond, medan det i Danmark pågår diskussioner om inrättande av en statlig barnombudsman.

En statligt utsedd barnombudsman bör vara väl förtrogen med situationen för barn och ungdomar som upplever sin situation som svår. Vidare bör barnombudsmannen företräda barn och ungdomar i den allmänna debatten och i kontakter med kommuner och andra myndigheter verka för att barns behov uppmärksammas och tas tillvara. En särskild tyngd bör läggas vid informationsverksamhet.

Allmänna barnhuset är en stiftelse vars direktion utses av regeringen. Enligt det reglemente som gäller sedan år 1958 är Allmänna barnhuset ett institut för social barnvård, som har till ändamål att verka för "god vård och uppfostran av värnlösa eller eljest vårdbehövande barn och en i övrigt förbättrad social barnvård". Barnhuset skall i detta syfte bl.a. bedriva, understödja eller på annat sätt främja upplysning och forskning samt pröva nya åtgärder.

Allmänna barnhuset har tillgångar, som utgörs främst av fastigheter i Stockholm samt värdepapper. Vidare äger barnhuset samtliga aktier i Sätra Bruk AB.

Barnhuset bedriver en omfattande konferensverksamhet på Sätra bruk, där barnens situation behandlas ofta i ett tvärvetenskapligt sammanhang. Vidare ges stöd till en socialt inriktad forsknings- och utvecklingsverksamhet kring barn och ungdomar. Allmänna barnhuset svarar även för kontakter med de nordiska länderna inom barn- och ungdomsvården. Barnhusets kansli finns i Stockholm.

Allmänna barnhuset har en väl utvecklad tradition att verka för de barn och ungdomar som lever under svåra förhållanden. Genom sin ställning som stiftelse är barnhuset fristående i förhållande till myndigheter och myndighetsutövning. Genom att stiftelsens direktion utses av regeringen finns en statlig kontroll. Den nuvarande direktionen består av fyra parlamentariskt valda ledamöter samt tre tjänstemannarepresentanter. Barnhuset avger årligen en verksamhetsberättelse till regeringen. Barnhuset förfogar även över ekonomiska resurser och tillgångar som ger möjligheter att finansiera insatser för barn och ungdomar.

Allmänna barnhuset har unika förutsättningar att svara för en barnombudsman med tillhörande kansli. Uppläggningsen bör vara att regeringen utser en barnombudsman med placering hos Allmänna barnhuset och att barnhuset svarar för finansieringen av ombudsmannen och de kansliresurser som erfordras. Till barnombudsmannen bör knytas resurser motsvarande minst två handläggare och erforderlig kanslipersonal. Kostnaderna för en sådan barnombudsmannafunktion kan beräknas till 1,5 - 2 milj. kr. per år.

Inrättandet av en statligt utsedd barnombudsman av den karaktär som här beskrivits fråntar inte kommunerna eller andra myndigheter något av deras

ansvar. Rent rättsliga frågor som regleras av socialtjänslagen, LVU eller annan lagstiftning bör inte hanteras av barnombudsmannen.

Mot. 1989/90
So641

I regeringens proposition om LVU, som nu behandlas av riksdagen, hävdas bl. a. att kommunernas arbete med barn och ungdomsfrågor inte har prioriterats i tillräckligt hög grad. Detta har också bekräftats av rapporter från bl. a. socialstyrelsen. Inte minst gäller detta arbetet med de barn och ungdomar som är mest utsatta. Vårdresurserna för dessa grupper är dåligt tillgodosedda. JO-ämbetet har också påtalat dessa förhållanden. Detta talar för att JO borde öka sin tillsyn av den kommunala verksamheten för barn och ungdom, vilket skulle öka garantierna för att kommunerna fullgör sina lagstiftade åligganden. Riksdagen bör besluta om en översyn av JO-ämbetet för att försäkra sig om att ämbetet har tillräckliga resurser för att tillgodose kraven på en sådan tillsyn.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en barnombudsman med placering på Allmänna barnhuset,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att en översyn av JO-ämbetet bör göras i syfte att förstärka ämbetets tillsyn av den kommunala socialtjänstens arbete med barn och ungdom.¹]

Stockholm den 25 januari 1990

Sven-Gösta Signell (s)

Eva Johansson (s)

Ewa Hedkvist Petersen (s)

Margareta Israelsson (s)

¹ 1989/90:K.330